

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioon, tammikuu 2023

Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2023:1

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:1

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioon,
tammikuu 2023

Valtiovarainministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-367-229-1

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioon, tammikuu 2023

Valtiovarainministeriön julkaisu 2023:1 **Teema** Talouspolitiikka

Julkaisija Valtiovarainministeriö

Yhteisötekijä Valtiovarainministeriö, budjettiosasto

Kieli suomi **Sivumäärä** 42

Tiivistelmä

Tässä julkaisussa tarkastellaan vuoden 2023 talousarviota, jonka eduskunta hyväksyi joulukuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista vuonna 2023. Talousarvio pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.

Talousnäkymiin vaikuttavat Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, energiakriisi ja inflaation kiihtyminen. Kotitalouksien ostovoiman heikentyminen, erittäin suuri epävarmuus tulevasta investointiympäristöstä ja kansainvälisen talouden hiipuminen käänsvät talouden laskuun loppuvuonna 2022.

Vuoden 2023 talousarvion määrärahat ovat 81,3 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 8,3 mrd. euroa. Menotaso nousee vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna 16,4 mrd. eurolla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuen.

Asiasanat talouspolitiikka, valtion talousarvio, budjetointi, valtiontalous, budjettikatsaus, budjetti

ISBN PDF 978-952-367-229-1 **ISSN PDF** 1797-9714

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-229-1>

Budgetöversikt 2023

Översikt över statsbudgeten, januari 2023

Finansministeriets publikationer 2023:1		Tema	Finanspolitiken
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Finansministeriet, budgetavdelningen		
Språk	finska	Sidantal	42
Referat	<p>I denna publikation granskas statsbudgeten för 2023, som riksdagen godkände i december. Avsikten är att ge en kort beskrivning av centrala teman i statsbudgeten 2023. Statsbudgeten baserar sig på en oberoende ekonomisk prognos från finansministeriets ekonomiska avdelning, och den presenteras i den ekonomiska översikten.</p> <p>De ekonomiska utsikterna påverkas av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, energikrisen och den tilltagande inflationen. Den försämrade köpkraften i hushållen, den mycket stora osäkerheten om den framtida investeringsmiljön och den internationella ekonomins tillbakagång har lett till ekonomisk nedgång under slutet av 2022.</p> <p>Anslagen i statsbudgeten för 2023 uppgår till 81,3 miljarder euro. Statens budgetekonomi beräknas uppvisa ett underskott på cirka 8,3 miljarder euro. Utgiftsnivån stiger med 16,4 miljarder euro jämfört med den ordinarie budgeten 2022 i synnerhet med anledning av social- och hälsovårdsreformen.</p>		
Nyckelord	ekonomisk politik, statsbudgeten, budgetering, budget, budgetöversikt, statsfinanser		
ISBN PDF	978-952-367-229-1	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-229-1		

Budget review 2023

Review on central government budget, January 2023

Publications of the Ministry of Finance 2023:1	Subject	Economic Policy
---	----------------	-----------------

Publisher	Ministry of Finance
------------------	---------------------

Group author	Ministry of Finance, Budget Department
---------------------	--

Language	Finnish	Pages	42
-----------------	---------	--------------	----

Abstract

This publication examines the 2023 Budget, which was adopted by Parliament in December. The aim is to provide a concise description of the central themes of the 2023 Budget. The budget is based on an independent economic forecast produced by the Economics Department at the Ministry of Finance, which is presented in the Economic Survey.

This economic outlook is affected by Russia's invasion of Ukraine, the energy crisis and accelerating inflation. The economy turned to a decline in the latter part of 2022 due to the erosion of household purchasing power, very high uncertainty regarding the future investment environment and the slowing of the international economy.

The appropriations in the budget for 2023 amount to EUR 81.3 billion. The central government on-budget deficit is predicted to amount to approximately EUR 8.3 billion. Compared to the actual 2022 budget, the expenditure will increase by EUR 16.4 billion, particularly due to the reform of healthcare and social welfare services.

Keywords	economic policy, central government budget, budgeting, central government finances, budget review, budget
-----------------	---

ISBN PDF	978-952-367-229-1	ISSN PDF	1797-9714
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

---

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-229-1
--------------------	---

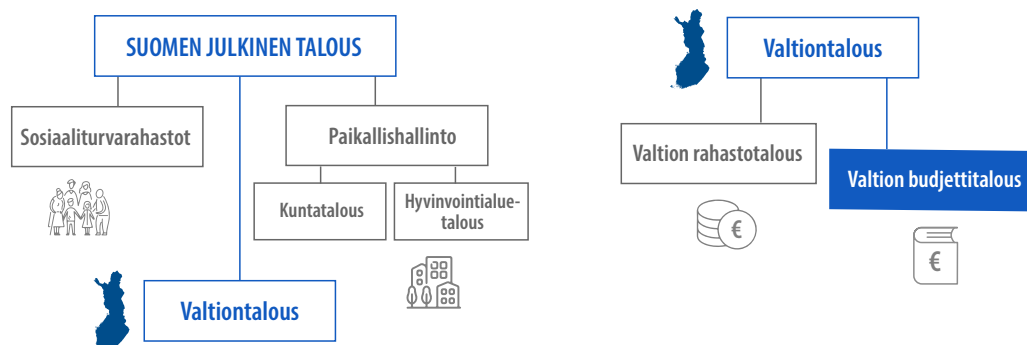
Sisältö

1	Johdanto	7
2	Talouden näkymät	9
2.1	Reaalitalous	9
2.2	Julkinen talous	10
3	Hallituksen talouspoliittinen linja	13
4	Valtion talousarvio 2023	16
4.1	Tulot, menot, alijäämä ja velka	16
4.2	Poimintoja vuoden 2023 talousarvion vero- ja määrärahapäätöksistä	22
4.3	Kuntatalous	35
4.4	Hyvinvointialuetalous	37
4.5	Yhteenveto Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta vuoden 2023 talousarviossa	38
5	Yhteenveto	42

1 Johdanto

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kuntien ja hyvinvointialueiden muodostamasta paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista. Valtiontalous sisältää valtion talousarvion eli budjettitalouden ja valtion rahastotalouden. Valtion budjettitalouden sijoitumista valtiontalouteen ja Suomen julkiseen talouteen on havainnollistettu kuviossa 1. Tässä julkaisussa keskitytään pääosin valtion budjettitalouteen. Tarkastelun kohteena on vuoden 2023 talousarvio, jonka eduskunta hyväksyi joulukuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista kuvioiden ja taulukoiden avulla, sekä johdattaa lukija tutkimaan teemoja tarkemmin verkkolinkkien kautta. Talousarvio pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.

Kuvio 1. Valtiontalous osana julkista taloutta ja valtion budjettitalous osana valtiontaloutta.

Ylin päätävävalta valtion varojen käytöstä on Suomessa eduskunnalla, joka käyttää valtaa lähinnä kahdella tavalla: säätämällä lakeja ja hyväksymällä talousarvioita. Valtaosa talousarvion sisällöstä on lailla sidottua ja ennen talousarviosta päättämistä muutetaan usein lakeja. Eduskunta hyväksyy budjetin seuraavalle talousarviovuodelle ennen edellisen talousarviovuoden loppua.

Käytännössä valtion talousarvio käsittelee valtion seuraavan vuoden tulojen ja menojen suuruutta ja kohdentumista. Talousarvion laadinnan pohjana on kevään julkisen talouden

suunnitelma sekä pääministeri Marinin hallitusohjelma. Hallitusohjelmassa määritellään hallituksen talouspoliittiset päälinjat. Lisäksi hallitus päättää kautensa alussa vaalikauden kehyksestä eli valtion menokatosta ja kehysmenettelyn säännöistä. Hallitus tarkistaa vuosittain huhtikuussa julkisen talouden suunnitelmassa kehyksen hallinnonaloittaiset määrärahat sekä päivittää kehyksen vastaamaan kustannustason, hintojen ja kehysmenojen rakenteen muutoksia. Lisätietoa osoitteessa <http://vm.fi/valtion-talouden-kehukset>.

Vuoden 2023 talousarvion loppusumma on 81,3 mrd. euroa. Pääosa määrärahoista käytetään terveydenhuoltoon ja sosiaaliturvaan. Tulot kerätään pääasiassa liikevaihtoon perustuvista veroista, kuten arvonlisäverosta, ja tuloveroista, kuten ansio- ja pääomatuloverosta. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 8,3 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 156 mrd. euroon.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus talouden näkymiin reaalitalouden ja julkisen talouden osalta. Luvussa 3 käsitellään hallituksen talouspoliittisia tavoitteita ja niiden toteutumista. Luku 4 käsittelee valtion talousarvion tulo- ja menoarvioita, alijäämää ja velkaa. Lukuun 4 on lisäksi poimittu keskeisimpiä määrärahoja eri hallinnonaloilta. Myös kunta- ja hyvinvointialuetaloutta käsitellään valtion budjettitalouden näkökulmasta. Luvussa 5 tehdään yhteenveto.

2 Talouden näkymät

2.1 Reaalitalous

Talouden toipuminen koronapandemiasta jatkui vuonna 2022. Kotitalouksien ostovoiman heikentyminen, erittäin suuri epävarmuus tulevasta investointiympäristöstä ja kansainvälisen talouden hiipuminen käänsivät talouden laskuun loppuvuoden 2022 aikana.

Valtiovarainministeriön uusimman 20.12.2022 julkaistun ennusteen mukaan bruttokansantuote (BKT) supistuu 0,2 % vuonna 2023. Korkealle kohonnut hintataso ja työllisyys-tilanteen heikentyminen jarruttavat edelleen kotitalouksien ostovoiman kasvua vuonna 2023. Yksityinen kulutus vähenee, kun säästämisaste nousee. Maailmantalouden kasvu vaimenee, mikä hillitsee kotimaisia investointeja. Vuonna 2023 viennin lisäys jää jälkeen maailmanmarkkinoiden kasvusta, sillä yritykset eivät löydä täysimääräisesti korvaavia markkinoita Venäjän viennin tilalle. Erityisesti heikko kasvu euroalueella rajoittaa viennin kehitystä.

Kokonaistuotanto supistuu ja työvoiman kysyntä vähenee, joten työllisten määrä supistuu hieman vuonna 2023. Työllisyyden kääntyminen laskuun lisää työttömyyttä etenkin jalostustoimialoilla, ja työttömyysasteen ennakoidaan kohoavan vuonna 2023 hieman vuodesta 2022. Inflaatio oli korkeimmillaan vuoden 2022 loppupuolella ja pysyttelee nopeana vuoden 2023 alkupuolella. Inflaatio hidastuu keskimäärin 4,0 prosenttiin vuonna 2023. Erityisesti sähkön hintojen oletetaan markkinahintojen kehityksen perusteella pysyvän korkealla vuoden 2023 alkupuolelle saakka. Energian hintoihin on odotettavissa kuitenkin maltillista laskua vuoden 2023 loppupuolelta alkaen.

Taulukko 1. Kansantalouden kehitys vuosina 2020–2023

Ennuste, joulukuu 2022	2020*	2021*	2022**	2023**
BKT:n arvo, mrd. euroa	238,0	251,4	274,3	283,4
BKT, määrän muutos, %	-2,2	3,0	1,9	-0,2
Työttömyysaste, %	7,7	7,7	6,8	7,0
Työllisyysaste, %	70,7	72,3	74,2	73,9
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	0,3	2,2	7,0	4,0
Pitkä korko, 10 v, %	-0,2	-0,1	1,7	2,9

* Ennakkotieto

** Ennuste

2.2 Julkinen talous

Vahva talous- ja työllisyyskehitys pienensi julkisen talouden alijäämää vuonna 2022. Verotulojen kasvu oli voimakasta ja koronavirusepidemian hoidosta aiheutuvat menot olivat edellisvuosia pienemmät. Talous ei kasva vuonna 2023, ja julkisen talouden rahoitusasema alkaa heikentyä. Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi tehdyt lukuisat varautumiseen liittyvät toimet kasvattavat myös alijäämää. Talouskasvu jää vaimeaksi lähivuosina ja julkisen talouden tulojen ja menojen välinen epätasapaino pysyy suurena.

Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on alentunut parina viime vuonna vahvan nimellisen BKT:n kasvun siivittämänä. Vuodesta 2023 alkaen julkinen velkasuhde alkaa kasvaa uudelleen jo valmiiksi korkeahkolta tasolta. Valtionhallinnon ja paikallis- hallinnon mittavat alijäämät sekä nopeasti kohoavat velanhoitokustannukset pitävät velkasuhteen nousevalla uralla.

Julksiyhteisöjen rakenne muuttuu vuoden 2023 alussa, kun sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Tämä helpottaa kuntien rakenteellisia, väestön ikääntymisestä johtuvia menopaineita, mutta silti kunta- hallinto jää painelaskelmassa alijäämäiseksi. Ikääntyvä rakennuskanta, muuttoliike ja infra- rakentaminen pitävät kuntien investointimenot korkeina. Hyvinvointialueet aloittavat toimintansa alijäämäisinä. Alijäämä johtuu mm. mittavista investoinneista sekä henkilöstö- menojen kasvusta.

Valtionhallinnon alijäämä pysyy vuodesta 2023 alkaen mittavana mm. varautumistoimien johdosta. Valtion velanhoitomenot kasvavat, minkä lisäksi verkkainen talouskasvu

vaimentaa verotulojen kasvua. Työeläkelaitosten ylijäämä asettuu lähivuosina noin puoleentoista prosenttiin. Eläkemenojen kasvu jatkuu, mutta toisaalta noussut korkotaso lisää työeläkelaitosten omaisuustuloja. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa vahvistaa ennusteajaksolla työttömyystilanteen koheneminen ja sosiaaliturvarahastot pysyvät lievästi ylijäämäisinä.

Taulukko 2. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta

Ennuste joulukuu 2022, % BKT:sta	2020*	2021*	2022**	2023**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	41,8	43,0	42,0	41,2
Julkisyhteisöjen menot	57,2	55,5	52,6	53,9
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-5,6	-2,7	-0,8	-2,3
• Valtionhallinto	-5,6	-3,3	-1,8	-3,1
• Kuntahallinto	0,0	-0,2	-0,4	-0,4
• Hyvinvointialueet				-0,4
• Työeläkelaitokset	0,1	0,9	1,4	1,4
• Muut sosiaaliturvarahastot	-0,1	-0,1	-0,1	0,1
Julkisyhteisöjen bruttovelka	74,8	72,4	71,7	73,4
Valtionvelka ¹⁾	52,4	51,2	51,6	52,9

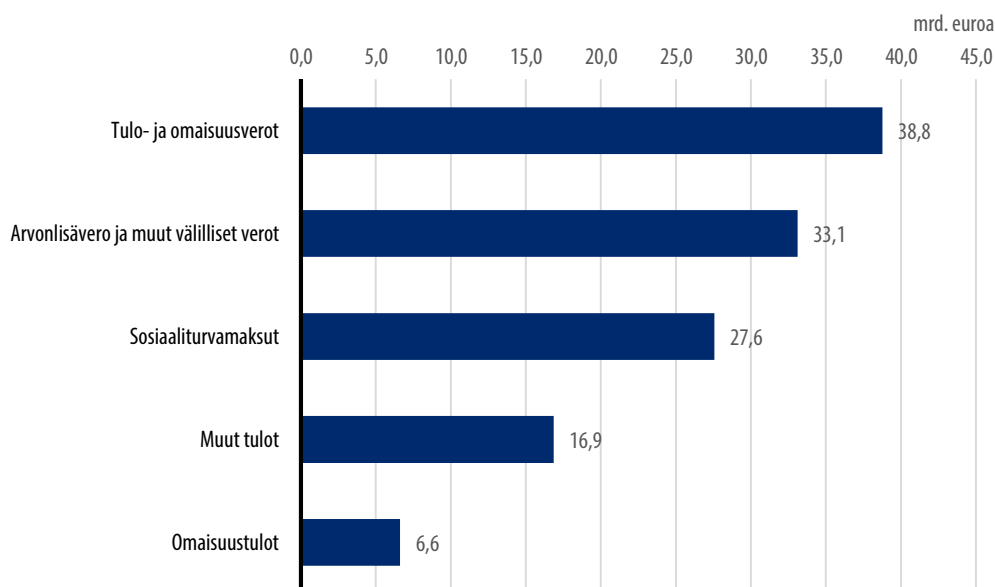
* Ennakkotieto

** Ennuste

1) VM:n kansantalousosaston arvio valtion velasta eroaa budjetoidun perusteella arvioidusta mm. päivitettyjen tuloennusteiden vuoksi

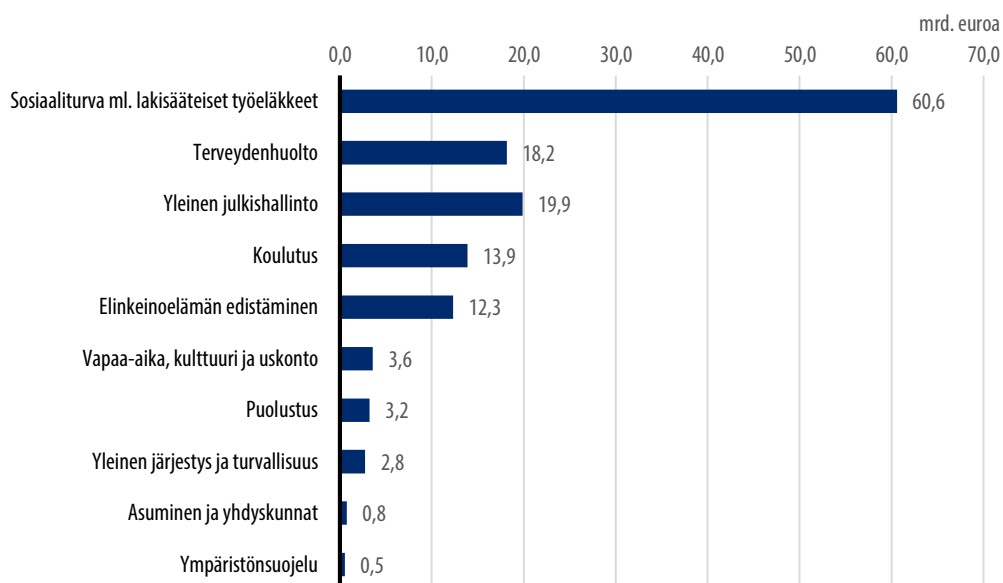
Talouden suhdanteiden lisäksi julkisen talouden rakenteet heijastuvat julkisyhteisöjen tulojen kertymään ja menojen kohdentumiseen. Kuvioista 2 nähdään, että julkisyhteisöjen tuloista suurin osa kerättiin tulo- ja omaisuusveroina sekä välillisinä veroina vuonna 2020.

Kuvio 2. Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2020, mrd. euroa. Lähde: Tilastokeskus

Julkisyhteisöjen menoista suurin osa muodostuu sosiaaliturvaetuuksien menoista, mikä näkyy kuvioista 3. Näitä menoja ovat muun muassa eläkkeet, työttömyysetuudet ja perheetuudet sekä sairausajan, asumisen ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevät tuet.

Kuvio 3. Julkisyhteisöjen menot käyttökohteen mukaisesti (COFOG) vuonna 2020, mrd. euroa. Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

3 Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Marinin hallituksen talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta.

Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä sekä taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä. Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienevät, ja Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla. Finanssipolitiikka oli koronapandemian aiheuttamassa taantumassa voimakkaasti elvyttävää. Koronakriisistä toipumisen jälkeen maailmantalouden näkymät ovat synkentyneet Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan, nopean inflaation sekä energiakriisin takia. Talousarvio sisältää vuoteen 2023 kohdistuen toimia, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi sekä toimia, joilla pyritään lieventämään sähkön korkean hinnan vaikutuksia.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset ulottuvat Suomen julkiseen talouteen sekä talouskasvun hidastumisen että turvallisuusympäristön muutoksen vaatiman varautumisen kautta. Turvallisuusympäristön muutoksen johdosta keväällä 2022 käyttöön otettu kehyksen poikkeuslauseke kattaa mm. tilanteeseen välittömästi liittyvät maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden, kyberturvallisuuden ja huoltovarmuuden välttämättömät menolisäykset. Poikkeuslausekkeen puitteissa vuoteen 2023 kohdistuu noin 2,3 mrd. euron menolisäykset.

Suomen kestävästä kasvun ohjelmalla tuetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä kasvusta. Ohjelman rahoituspanostukset pysyvät korkealla tasolla edelleen vuonna 2023 ja niihin sisältyy noin 561 milj. euroa EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman menoja.

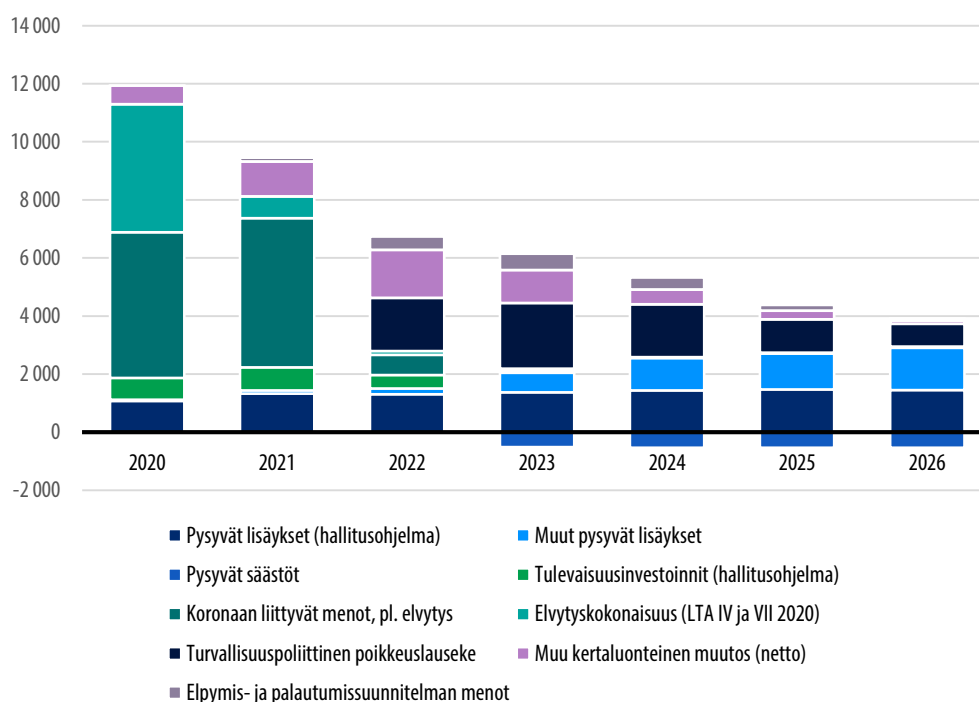
Talousarviossa huomioidaan myös mm. jo hallitusohjelmassa linjatut pysyvät menon lisäykset (n. 1,4 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla) sekä julkisen talouden suunnitelman 2023–2026 yhteydessä päätetyt valtion lisäpanostukset tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisuuteen. Lisäksi vuodesta 2023 alkaen verotuksessa otetaan käyttöön tutkimus- ja

kehittämistoiminnan lisävähennys T&K-investointien tukemiseksi. Rakenteellisella jäämällä arvioituna hallituksen finanssipolitiikka on elvyttävää vuonna 2023.

Hallitus on sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn, joka rajoittaa valtion talousarvioissa budjetoitavien menojen määrää. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin kuin se on kehysten puitteissa mahdollista.

Vaalikauden kehuksesta vuosille 2020–2023 päätettiin osana hallituksen ensimmäistä julkisen talouden suunnitelmaa 7.10.2019. Muun muassa koronavirustilanteen myötä Suomen talouden ja finanssipoliittisten tarpeiden kokonaiskuva muuttui vaalikauden alkupuoliskolla merkittävästi siitä, mikä tilanne oli syksyllä 2019. Poikkeamista suhteessa alkuperäiseen kehyspäätökseen päätettiin mm. osana puoliväliriihen ratkaisuja, jolloin hallitus päätti korottaa vaalikauden kehystä. Vuoden 2022 kehystä korotettiin 900 milj. eurolla ja vuoden 2023 kehystä 500 milj. eurolla. Vuoden 2023 kehyskorotustarvetta pienensi se, että kehysmenot päätettiin tuolloin uudelleenkohdentaa pysyvästi 370 milj. eurolla vuodesta 2023 alkaen.

Kuvio 4. Hallituksen päätösperäiset määrärahojen lisäykset ja vähennykset kevään 2019 teknisen julkisen talouden suunnitelman jälkeen, milj. euroa.

Vuonna 2023 hallituksen päätösperäiset menolisäykset ovat yhteensä noin 5,6 mrd. euroa verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan, mikä näkyy kuviosta 4. Kuvio sisältää myös Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman menot, jotka rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavilla tuloilla. Ilman niitä päätösperäiset menolisäykset ovat 5,1 mrd. euroa vuonna 2023. Venäjän Ukrainassa aloittamaan hyökkäyssotaan liittyvät määrärahat ovat noin 2,3 mrd. euroa vuonna 2023 (ks. tarkemmin varautumisen kokonaisuus kappaleesta 4.2 Poimintoja vuoden 2023 talousarvion vero- ja määrärahapäätöksistä).

Hallitusohjelman mukaiset pysyvät menolisäykset ovat noin 1,4 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Panostukset kohdentuvat muun muassa sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveystalouteen, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristönsuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin.

4 Valtion talousarvio 2023

Valtion tuloja ja menoja tarkastellaan talousarvion yksityiskohtaisissa perusteluissa (budjetti.vm.fi). Tuloarviot käsitellään osastoittain ja määräraha-arviot pääluokittain.

4.1 Tulot, menot, alijäämä ja velka

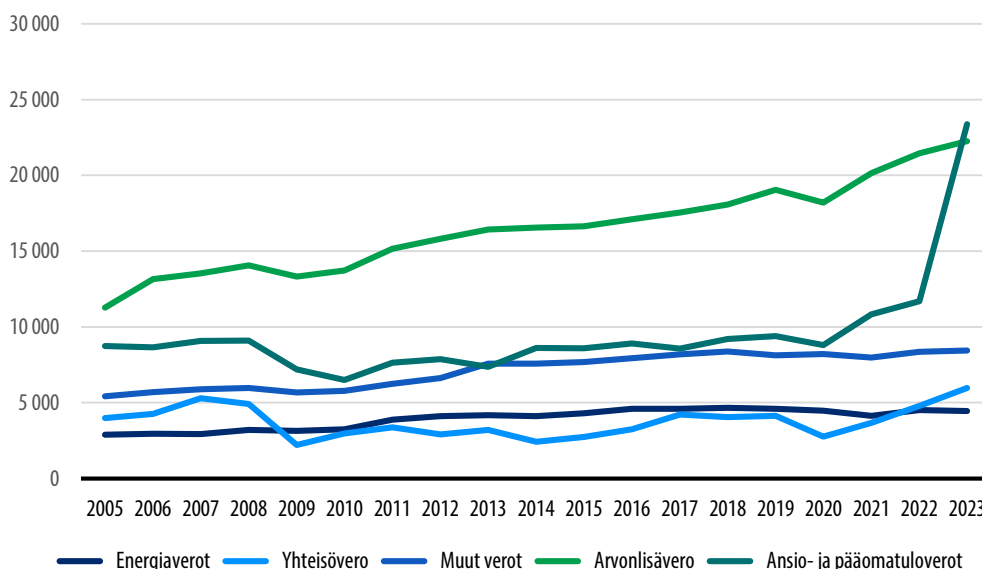
Tulot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 73,0 mrd. euroa vuonna 2023. Verojen ja veroluontoisten maksujen osuus on noin 64,4 mrd. euroa (88 %). Valtion verotulojen arvioidaan kasvavan 32 % vuonna 2023 eli 15,8 mrd. euroa vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon nähden. Muutoksesta arviolta 12,9 mrd. euroa (valtiontalouden kassavaikutus vuonna 2023) johtuu sote-uudistuksesta, jonka yhteydessä valtiolle siirtyy merkittävä määrä ansiotulovero- ja yhteisöverotuottoja.

Kuviossa 5 on esitetty valtion verotulojen kehitys keskeisimpien verolajien osalta vuosina 2005–2023. Verotulot ovat kasvaneet vahvasti vuoden 2020 jälkeen talouden alettua elpymään koronapandemian aiheuttamista vaikeuksista. Vuonna 2023 voimaan tuleva sote-uudistus aiheuttaa merkittävää kasvua valtion verotuloissa (n. 14,5 mrd. euroa vuositasolla), kun sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille ja niiden rahoitusvastuu kunnilta valtiolle.

Sote-uudistuksesta johtuen tuloverotus muodostaa vuodesta 2023 lähtien valtion suurimman yksittäisen tulonlähteen. Arvonlisäveron merkitys valtion tulonlähteenä pysyy merkittävänä. Yhteisöveron tuotto on riippuvainen yritysten tuloskehityksestä ja sille on tyypillistä voimakkaat suhdannevaihtelut. Pitkällä aikavälillä yhteisöveron tuottoa on vähentänyt osaltaan se, että verokilpailun vuoksi yhteisöverokantaa on alennettu, kun tavoitteena on ollut varmistaa Suomen säilyminen kilpailukykyisenä investointikohteena.

Energiaveron tuotto kehittyy verrattain vaimeasti, mitä selittää veropohjien, kuten esim. polttonesteiden ja sähkön kulutuksen, maltillinen kehitys. Energiaveroihin on tarkastelujaksoilla tehty korotuksia, mutta toisaalta verorasitusta on laskenut kulutuksen siirtymä energia-tuotteisiin, joita verotetaan matalammilla verotasoilla.

Kuvio 5. Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2005–2023, milj. euroa

Menot

Taloussarvion määrärahat ovat n. 81,3 mrd. euroa, mikä on n. 16,4 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa taloussarviossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen seurauksena budjettitalouden menojen taso nousee koko vuoden tasolla n. 14 mrd. eurolla. Tässä luvussa ei kuitenkaan ole huomioitu sitä, että n. 1,9 mrd. euroa hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksesta maksetaan jo joulukuussa 2022. Lisäksi vuoden 2022 varsinaisessa taloussarviossa ei ollut vielä mukana Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi päätettyjä toimia. Näiden toimien kokoluokka on n. 1,8 mrd. euroa vuonna 2022 sekä n. 2,3 mrd. euroa vuonna 2023.

Edellä mainitut tekijät huomioiden menojen kasvu vuonna 2023 on n. 3 mrd. euroa vuoden 2022 varsinaiseen taloussarvioon nähden. Vuoden 2023 menotasoa nostavat muun muassa laki- ja sopimusperusteiset indeksikorotukset. Lisäksi valtionvelan korkomenojen arvioidaan kasvavan vuoden 2022 varsinaiseen taloussarvioon nähden n. 1 mrd. eurolla yleisen korkotason kasvun myötä. Toisaalta budjettitalouden menot vähenevät vuonna 2023 mm., koska koronapandemiaan liittyvät menot pienenevät ja monet hallituksen päättämät määräaikaiset menolisäykset (mm. tulevaisuusinvestoinnit) päättyvät.

Hintatason muutos ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen aiheuttama rakenteellinen muutos huomioiden hallinnonalojen määrärahat (kaikki muut menot pl. korkomenot) kasvavat noin puoli prosenttia vuoden 2022 varsinaiseen taloussarvioon verrattuna. Vuodelle 2022 budjetoituun (ml. lisätaloussarviot 1–4) menot laskevat tässä tarkastelussa

kuitenkin yli 3,5 %, sillä vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa päätettiin n. 2 mrd. euron toimista Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi.

Määrärahojen, eli valtion menojen, kohdentuminen eri käyttötarkoituksiin riippuu poliittisista päätöksistä, talouden rakenteista ja suhdanteista. Vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna valtion budjettitalouden kokonaismenot kasvavat 25 %.

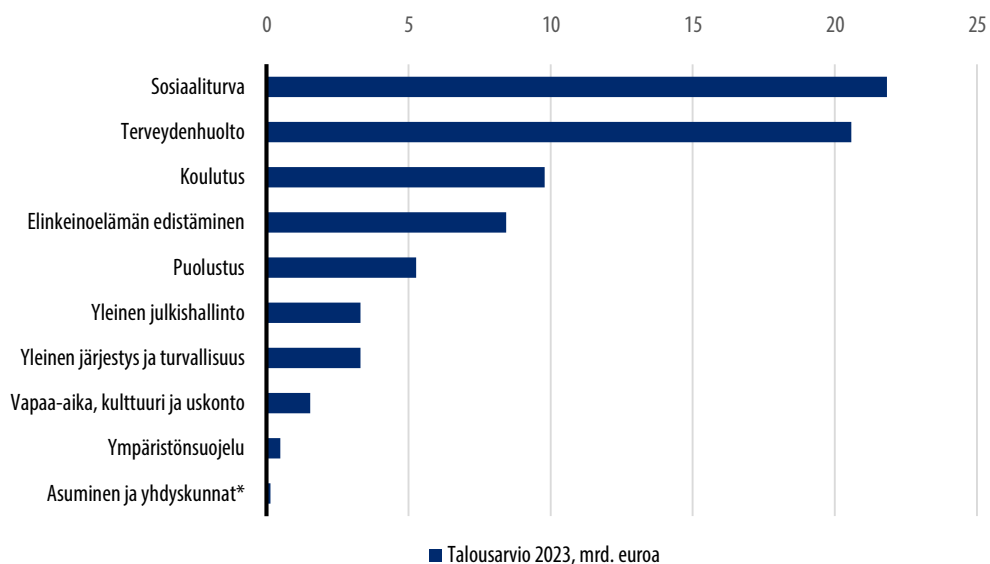
Kun menoja tarkastellaan ryhmiteltynä julkisyhteisöjen tehtäväluokituksen (COFOG) mukaan, merkittävin kasvua selittävä tekijä on sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen uudistus (sote-uudistus), joka selittää kokonaismenojen kasvusta vajaa 16 prosenttiyksikköä. Ilman sote-uudistusta menojen kasvu olisi noin 9 prosenttiyksikköä.

Suomen turvallisuusympäristön muutos näkyy erityisesti puolustusvoimien toimintamenoissa ja puolustusmateriaalihankintoihin liittyvissä menoissa. Puolustusvoimien määrärahat lisääntyvät 18 %, mikä selittää kokonaismenojen kasvusta noin 1,2 prosenttiyksikköä.

Sosiaaliturvamenot kasvavat 5,4 %, vaikka hyvä työllisyystilanne näkyy työllisyysmenojen laskuna. Menoja kasvattavat eläkkeisiin liittyvät indeksimuutokset sekä Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi Suomeen Ukrainasta saapuneisiin pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvien määrärahojen kasvu.

Vuoden 2023 talousarviossa valtion lainojen velanhoitokustannukset kasvavat noin miljardilla eurolla vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Julkisen velan hoitoon liittyvät menot kasvattavat budjettitalouden kokonaismenoja noin 1,5 prosenttiyksikköä.

Elinkeinoelämän edistämisen osalta vähennystä selittävät etenkin erilaisten koronavirus-tilanteeseen liittyvien tukien päättyminen.

Kuvio 6. Vuoden 2023 talousarvion määrärahat käyttökohteen mukaisesti (COFOG), mrd. euroa

* Pääosa asuntotuotannon tukemiseen liittyvistä menoista rahoitetaan valtion talousarvion ulkopuolisesta asuntorahastosta. Lisäksi suorat asumistuet sisältyvät sosiaaliturvan menoihin.

Osa valtion budjettiin tulevista tuloista saadaan Euroopan unionilta, ja toisaalta Suomen valtio maksaa EU:lle maksuja. Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahastoon noin 2,5 mrd. euroa vuonna 2023. Suomen maksut vähenevät 125 milj. euroa vuodelle 2022 budjetoituun verrattuna. EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1,8 mrd. euroa, mikä on noin 190 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2022 arvioidaan saatavan. Valtiontalouden EU-tulojen ja menojen suhdetta on havainnollistettu taulukossa 3.

Taulukko 3. Yhteenvedo valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2021–2023, milj. euroa

VALTIONTALouden MENOT	Tilinpäätös 2021	Talousarvio 2022	Talousarvio 2023
Budjettitalous			
ALV-maksu	286	294	304
Muovimaksu	69	69	60
BKTL-maksu	2 221	2 242	2 134
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	2 576	2 605	2 498
Euroopan kehitysrahasto	57	47	29
Yhteensä	2 633	2 652	2 527
VALTIONTALouden TULOT			
Budjettitalous			
Maataloustuki	524	530	531
Maaseudun kehittäminen	425	370	340
Rakennepoliittinen tuki	200	220	257
Tullien yms. kantopalkkio	48	48	50
Elpymis- ja palautumistukivälineen tulot	271	355	521
Muut tulot	37	46	59
Rahastotalous			
Interventiorahasto	0,0	0,1	0,1
Maatilatalouden kehittämisrahasto	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	1 505	1 569	1 759
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut (sis. kantopalkkion)	205	205	214

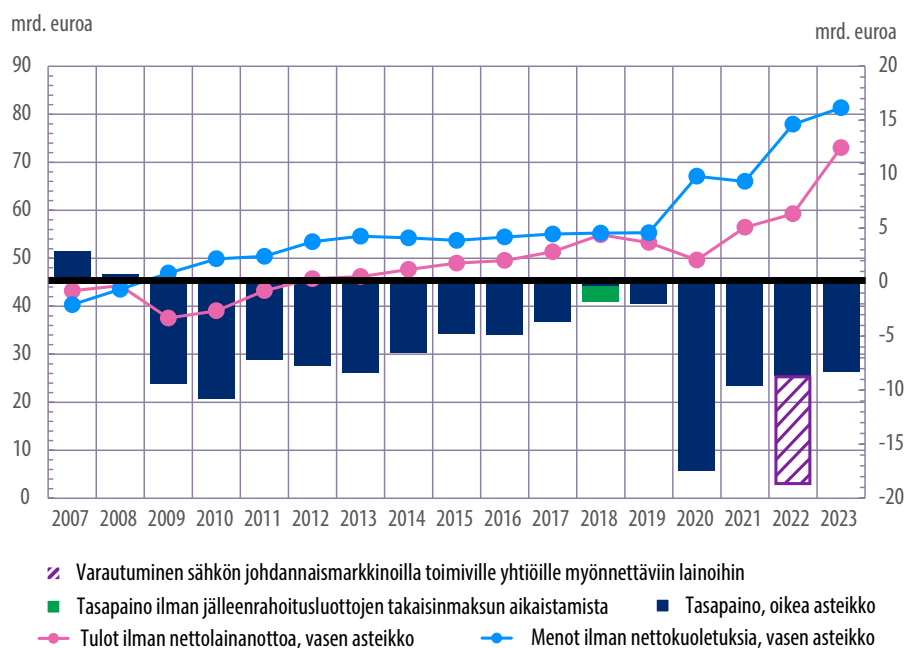
Vuosi 2023 on EU:n monivuotisen rahoituskehyskauden 2021–2027 kolmas vuosi. Komissio antoi ehdotuksensa unionin uusista rahoituslähteistä eli omista varoista joulukuussa 2021. Ehdotukset koskivat unionin päästökauppajärjestelmästä saatavia huutokauppatuloja, hiilirajamekanismista saatuja tuloja, sekä kansallista markkinaosuutta monikansallisten yritysten uudelleen allokoitavasta jäännösvoitosta. Uusilla omilla varoilla tulisi ensisijaisesti pyrkiä lieventämään elpymisvälineen lainanoton takaisinmaksun aiheuttamia

paineita kansallisille jäsenmaksuille. Uusien omien varojen voimaantulo edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisen päätöksen ja ratifioinnin kansallisissa päätöksentekoeleimissä.

Alijäämä

Valtion budjettitalouden tasapaino heikkenee n. 1 mrd. eurolla verrattuna vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon. Vuoden 2023 talousarvio on n. 8,3 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Valtion budjettitalous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 alkaen. Vuosina 2020 ja 2021 budjettitalouden alijäämää kasvattivat merkittävästi koronavirustilanteen aiheuttamat kustannukset, verotulojen heikkeneminen ja talouden elpymiseen tähtäävät toimenpiteet. Tilannetta on havainnollistettu kuviossa 7.

Kuvio 7. Valtion budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino vuosina 2008–2023, mrd. euroa

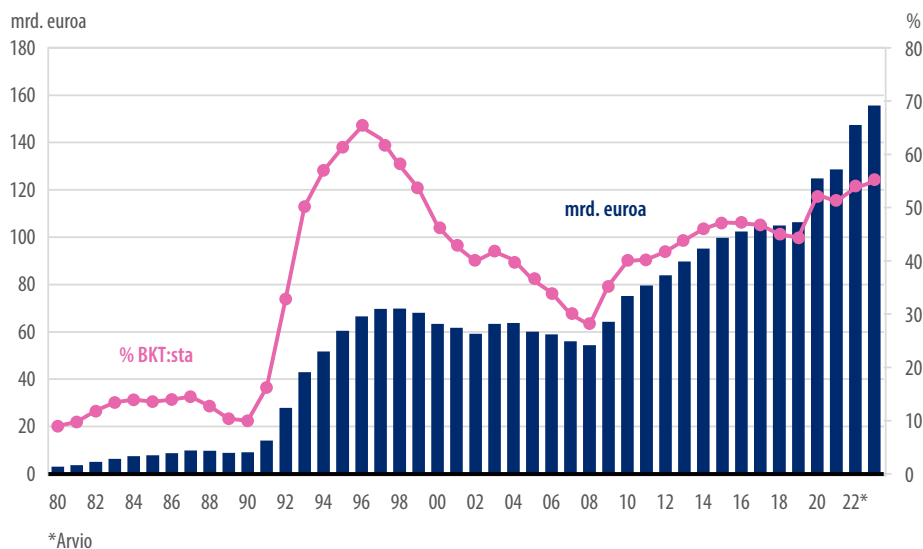

Velka

Vuoden 2023 lopussa talousarvion mukaisen valtionvelan (ml. rahastotalouden velka) arvioidaan olevan n. 156 mrd. euroa, mikä on n. 55 % suhteessa BKT:hen. Vuoden 2022 kolmannen lisätalousarvion myötä velka-arvio kohosi 10 mrd. eurolla merkittäviin lainanmyöntötarpeisiin varautumiseksi, mutta poikkeustilanteessa valtion sähköyhtiöille myöntämien ja takaisin maksettavien lainojen määrään liittyy huomattavaa epävarmuutta. Valtionvelan korkomenoiksi arvioidaan n. 1,5 mrd. euroa, mikä on n. 1 mrd. euroa enemmän

kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Kuvio 8 havainnollistaa valtionvelan kehitystä.

Kuvio 8. Valtionvelan kehitys vuosina 1980–2023

4.2 Poimintoja vuoden 2023 talousarvion vero- ja määrärahapäätöksistä

Veroperustemuutokset

Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloveroperusteisiin tehdään indeksitarkistus kaikilla tulotasoilla, mikä pienentää valtion verotuloja vuositasolla 637 milj. euroa. Indeksitarkistuksella tavoitellaan sitä, että verotus ei kiristyisi verojärjestelmän progressiivisuuden ja yleisen ansiotason nousun seurauksena.

Merkittävin verotuottoihin vaikuttava veroperustemuutos vuonna 2023 on sote-uudistus. Uudistuksen yhteydessä sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille ja niiden rahoitusvastuu kunnilta valtiolle. Kuntien tuloja pienennetään siirtyviä kustannuksia vastaavasti alentamalla valtionosuuksia, verotulomenetysten kompensatioita, kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta sekä kunnallisveroa. Valtion osuus yhteisöveron tuotosta kasvaa ja valtion ansiotuloverotusta kiristetään kunnallisveron keventämistä vastaavasti. Kaiken kaikkiaan kuntien verotuloja leikataan n. 14,8 mrd. euroa ja valtion verotuloja kasvatetaan n. 14,5 mrd. euroa. Jotta

ansiotuloverotus ei kiristyisi sote-verouudistuksen takia, valtion ansiotuloverotusta kevennetään n. 0,37 mrd. euroa. Valtionverotuksen invalidivähennys poistetaan sote-verouudistuksen yhteydessä.

Sähkön arvonlisäverokantaa lasketaan 10 prosenttiin joulukuusta 2022 huhtikuuhun 2023, mikä vähentää valtion verotuloja arviolta 290 milj. euroa. Myös henkilökuljetusten arvonlisäverokanta lasketaan 0 prosenttiin tammikuusta 2023 huhtikuuhun 2023, mikä vähentää vastaavasti valtion verotuloja 60 milj. euroa. Lisäksi kotitalousvähennyksen yhteyteen otetaan käytettäväksi määräaikainen sähkövähennys, mikä vähentää verotuloja vuositasolla 245 milj. eurolla.

Työtulovähennyksen 60 vuotta täyttäneille kohdennettu portaittainen korotus vähentää valtion verotuloja arviolta 73 milj. euroa. Perhevapailta palaavien työmatkavähennyksen omavastuun huojennus vähentää valtion verotuloja arviolta 3 milj. euroa. Matkakuluvähennyksen määräaikaista korotusta jatketaan, mikä vähentää valtion verotuloja arviolta 17 milj. euroa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnön johdosta otetaan käyttöön lisävähennykseen perustuva T&K-verokannustin. Tämä vähentää valtion verotuloja vuositasolla n. 80 milj. euroa. Lisäksi kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotetaan varhaiskasvatusmaksujen alentamisen sekä yksityisen hoidon tuen hoitolisän korotuksen kompensoimiseksi, mikä vähentää verotuloja vuositasolla arviolta 100 milj. euroa.

Asuntolainan korkovähennys poistuu kokonaan. Välillisistä kiinteistösijoituksista saatavien voittojen verotusta laajennetaan. Korkovähennysrajoitussäännöstä uudistetaan.

Vuonna 2023 poistetaan parafiinisen dieselin verotuki, korotetaan jäteveroa, pienennetään lämmitysbiokaasun verotukea ja jatketaan energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen asteittaista poistamista sekä tupakkaveron puolivuositaisia korotuksia. Näiden toimien arvioidaan kasvattavan verotuloja nettomääräisesti yhteensä n. 116 milj. euroa. Lisäksi väylämaksun puolitusta ja arpajaisveron määräaikaista alennusta jatketaan.

Yleinen julkishallinto (mukaan lukien ulkoasiainhallinto)

Valtioneuvoston kanslian toimintamenoihin kohdennetaan 145 milj. euroa, missä on lisäystä 12 milj. euroa vuoteen 2022 nähden. Lisäys johtuu mm. Valtioneuvoston juhlahuoneiston (Smolna) peruskorjauksen jälkeisestä vuokrasta (2,1 milj. euroa) ja kyberturvallisuuskokonaisuudesta (4,7 milj. euroa). Valtioneuvoston perustietotekniikan yhtenäistämiseen kohdennetaan 3,8 milj. euron lisäys.

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön kohdennetaan yhteensä 1,2 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen arvioidaan olevan vuonna 2023 n. 0,41 % suhteessa bruttokansantuloon.

Finnfundin pääoman korottamiseen osoitetaan 10 milj. euroa ja laina- ja investointimuotoiseen kehitysyhteistyöhön n. 130 milj. euroa.

Hallitusohjelman toteuttamiseksi osoitetaan seksuaalirikoslainsäädännön uudistukseen yhteensä n. 2,7 milj. euroa, lähestymiskiellon tehostamiseen yhteensä n. 0,8 milj. euroa ja lapsiin kohdistuvien rikosten kiireelliseen käsittelyyn yhteensä n. 1,1 milj. euroa.

Oikeudenhoidon turvaamiseen osoitetaan 12 milj. euron lisäys jakautuen oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisille. Hallinto-oikeuksien ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen kohdennetaan 3 milj. euroa. Toimintansa aloittaviin hyvinvointialueisiin liittyen tuomioistuimien määrärahoihin kohdennetaan 2,5 milj. euroa.

Rikosseuraamuslaitokselle kohdennetaan n. 1,5 milj. euroa suljettujen vankiloiden sisätilojen tupakoinnin kieltoon liittyviin resurssitarpeisiin. Ulosottolaitokselle osoitetaan n. 1,1 milj. euroa Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi päätettyjen pakotteiden toimeenpanoon.

Vaalien toimittamiseen osoitetaan 8,5 milj. euron lisäys. Vuonna 2023 toimitetaan eduskuntavaalit ja saamelaiskäräjävaalit. Lisäksi vaalitietojärjestelmän uudistamiseen osoitetaan osana kyberturvallisuuden kokonaisuutta n. 3,3 milj. euroa.

Verohallinnon ja Tullin toimintamenoihin kohdennetaan yhteensä 627 milj. euroa. Menoihin sisältyy 37 milj. euroa kansallisen tulorekisterin toimintamenoja ja positiivisen luottotietorekisterin rakentamisen menoja sekä kertaluontoinen n. 1,7 milj. euroa Verohallinnon kaivosmineraaliveron ja energiayhtiöiden solidaarisuusveron käyttöönottohankkeisiin. Tullin toimintamenoihin sisältyy myös 14 milj. euroa tulliselvitysjärjestelmän kokonaisuudistukseen.

Tilastotoimeen, valtion taloudelliseen tutkimukseen ja rekisterihallintoon kohdennetaan yhteensä 128 milj. euroa. Summa sisältää Tilastokeskuksen toimintamenot 53 milj. euroa, Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot 4,4 milj. euroa ja Digi- ja väestötietoviraston (DVV) toimintamenot 63 milj. euroa. Sähköisen tunnistautumisen menoihin osoitetaan 8 milj. euroa.

Puolustus

Puolustusministeriön hallinnonalalle kohdennetaan määrärahoja 6,1 mrd. euroa, joka on 1,0 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäyksestä 753 milj. euroa aiheutuu Suomen turvallisuusympäristön muutoksista.

Puolustusmateriaalihankintoihin kohdennetaan määrärahoja 1 585 milj. euroa, joka on 765 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Turvallisuusympäristön muutoksen lisäksi määrärahoissa on otettu huomioon kustannustasotarkistus ja menoajoitusmuutoksia.

Monitoimihävittäjien hankintaa varten osoitetaan määrärahoja 1,4 mrd. euroa, josta n. 1,0 mrd. euroa on HX 2021 -tilausvaltuuden vuoden 2023 suunniteltua maksuosuutta, 99,6 milj. euroa ennakollista kustannustasotarkistusta varautumisena tuleviin indeksimeinoin, 18,7 milj. euroa ostovoimatarkistusta sekä 271,2 milj. euroa varautumista HX-hankkeen mahdollisiin valuuttakurssitappioihin.

Suomen Nato-jäsenyys

Naton tarkkailijajäsenyyden ja täysjäsenyyden hakemisprosessin aiheuttamat talousarviossa huomioidut välttämättömät ja varmuudella tiedossa olevat kustannukset, joita ei voida kattaa olemassa olevien määrärahojen puitteissa, ovat yhteensä noin 42 milj. euroa. Lisäksi valtiovarainministeriön hallinnonalalle on varattu 15 milj. euroa sellaisiin Nato-jäsenyydestä aiheutuviin menoihin, joiden valmistelu on vielä kesken. Määrärahalla varauduttaisiin Nato-jäsenyydestä aiheutuviin tiedonhallinta- ja tietojärjestelmäkustannuksiin, turvallisuusvaatimusten edellyttämien toimitilamuutostöiden kustannuksiin sekä muihin jäsenyydestä aiheutuviin ennakoimattomiin ja välttämättömiin menoihin.

Suomen maksuosuudet Naton yhteisrahoituksen ovat yhteensä 27,4 milj. euroa. Suomen maksuosuudet jakautuvat kolmeen erilliseen budjettiin: siviilibudjettiin, sotilasbudjettiin ja turvallisuusinvestointiohjelmaan.

Valtioneuvoston kanslialle osoitetaan koko valtioneuvoston yhteisiin, Natoon liittyviin tehtäviin ja palveluihin 1,7 milj. euroa.

Ulkoasiainhallinnolle kohdennetaan n. 1,6 milj. euroa lisäystä Nato-liitännäisiin tehtäviin edustustoverkossa, mikä vastaa 10 henkilötyövuotta. Suomen Nato-erityisedustuston muuttoon Naton päämajaan osoitetaan 4,5 milj. euron määräraha.

Rajavartiolaitokselle kohdennetaan 1,2 milj. euroa Natoon liittymisestä aiheutuviin menoihin.

Puolustusvoimien henkilöstöresursseja ehdotetaan vahvistettavan tässä vaiheessa jäsenyysprosessia 2,46 milj. eurolla eli 22 uudella tehtävällä. Myös puolustusministeriön määrärahoihin osoitetaan 1,85 milj. euron lisäys. Varoilla perustettaisiin 16 uutta tehtävää, joista 11 liittyisi Nato-jäsenyyden tuomiin tarpeisiin.

Yleinen järjestys ja turvallisuus

Poliisitoimeen kohdennetaan yhteensä n. 924 milj. euroa, mikä sisältää aiemmin tehtynä päätöksenä 8 milj. euron lisäyksen poliisien henkilötyövuosien tavoitetason (7 500) saavuttamiseen sekä poliisin toiminnan tason ylläpitämiseksi kohdennetaan kevään kehyspäätöksen mukaisen 9 milj. euron kohdennuksen lisäksi n. 40 milj. euroa lisäystä. Lisäykset kohdistuvat poliisin toiminnan ylläpitämiseen, hallituksen esitysten toimeenpanoon sekä toimitila- ja ICT-menoihin.

Rajavartiolaitokselle osoitetaan yhteensä 630 milj. euroa, mikä on 350 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäykset liittyvät pääsääntöisesti rajaturvallisuuden ja valmiuden resurssilisäyksiin. Rajavartiolaitokselle kohdennetaan 139 milj. euroa itärajan esteen Prioriteetti 1 -vaiheen rakentamiskustannuksiin.

Pelastustoimen, Pelastusopiston ja Häätäkeskuslaitoksen toimintamenoihin osoitetaan yhteensä 101 milj. euroa. Häätäkeskuslaitokselle osoitetaan 2,35 milj. euron lisäys hätäviestijärjestelmän uudistamiseen.

EU:n pelastuspalvelumekanismiin kuuluvaan rescEU-varastointihankkeeseen osoitetaan 59,8 milj. euroa. Hankkeen mukaisilla varastointivalmiuksilla hankitaan EU:n käyttöön mm. suojarusteita ja lääkinällisiä vasta-aineita, joita voidaan käyttää kemiallisten, biologisten, säteily- ja ydinonnettomuuksien yhteydessä. Vuoteen 2026 jatkuva hanke on arvonlisäveromenoja lukuun ottamatta Euroopan komission rahoittama.

Elinkeinoelämään liittyvät asiat

Vuonna 2023 käynnistyy EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) toteuttamiseen liittyvän Suomen CAP-suunnitelman 2023–2027 toimeenpano. Maaseudun kehittämisen määrärahat vähenevät 30,3 milj. eurolla 444,7 milj. euroon. Muutos johtuu pääosin tuki- ja korvausjärjestelmien määrärahojen muutoksista tukiohjelmakausien vaihteessa. Maa- ja elintarviketalouden määrärahat vähenevät 31,4 milj. eurolla 1,79 mrd. euroon edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna, mikä johtuu pääosin tukiohjelmien rahoituksen ajoitukseen ja tukiohjelmakausien vaihteeseen liittyvistä muutoksista.

Liikenne- ja viestintäverkkoihin kohdennetaan n. 1,92 mrd. euroa, josta perusväylänpidon osuus on 1,3 mrd. euroa. Perusväylänpidossa painotetaan liikenneverkon päivitettävien liikennöitävyyden vaatimia toimia sekä korjausvelan kasvun pysäyttämistä. Kustannustason noususta johtuen perusväylänpidon määrärahaan osoitetaan 50 milj. euron korotus. Karjalan radan parantamishankkeeseen osoitetaan 31,1 milj. euroa. Osana Helsingin kaupungin ja valtion välistä maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimusta osoitetaan 105 milj. euron valtuus Vihdintien pikaraitiotien rakentamisen hankkeelle.

Väyläverkon kehittämiseen osoitetaan 609 milj. euroa, mikä pitää sisällään käynnissä olevat väylähankkeet mukaan lukien elinkaarihankkeet (523 milj. euroa), uusia väyliä varten tarvittavien maa- ja vesialueiden hankinnat (35 milj. euroa), liikenneväylien rakentamisavustukset ja yksityistieavustukset (48 milj. euroa) sekä avustukset kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen (3,75 milj. euroa). Uutena hankkeena aloitetaan Oulun Poikkimaantie ehdollisena Stora Enso Oyj:n suurinvestointipäätökselle.

Liikenteen ja viestinnän palveluihin osoitetaan yhteensä 830 milj. euroa. Tästä meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamiseen osoitetaan 89 milj. euroa, avustuksiin liikenteen ja viestinnän palveluihin 28,1 milj. euroa sekä saaristo- ja yhteysalusliikenteen ostoihin ja kehittämiseen 17,9 milj. euroa. Julkisen henkilöliikenteen ostoihin ja kehittämiseen osoitetaan 101,7 milj. euroa.

Työllisyyden kuntakokeilujen jatkamisesta vuosina 2023–2024 aiheutuviin menoihin osoitetaan TE-toimistojen toimintamenoihin siirrettävän 2,1 milj. euroa. Lisäksi ONNI-toiminnan vakinaistamiseen osoitetaan 2,5 milj. euroa.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen kohdennetaan Business Finlandille 470 milj. euron valtuus, joka sisältää 9,5 milj. euron valtuuden lisäyksen audiovisuaalisen tuotantotuen jatkamiseen vuonna 2023. Kannustimen avulla pyritään houkuttelemaan ulkomaisia tuotantoyhtiöitä toteuttamaan tuotantoja Suomessa ja edistämään erityisesti kansainvälisesti rahoitettuja hankkeita.

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistukeen osoitetaan 150 milj. euroa. Tuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia aloille, joiden katsotaan olevan erityisen alttiita merkittäväälle hiilivuotoriskille.

Ilmatorahasto Oy:n oman pääoman korottamiseen uudelleenbudjetoidaan 100 milj. euron määräraha. Business Finland Venture Capital Oy:n pääomittamiseen kohdennetaan 90 milj. euron määräraha valtiontukea sisältäviin teollisuus- ja elinkeinopoliittisiin suoriin pääomasijoituksiin.

Työkanava Oy:n pääomittamiseen osoitetaan 7 milj. euroa sisältäen toiminnan laajentamisen itäiseen Suomeen ja valtionavustukseen osatyökykyisten työllistymiseen 10 milj. euroa edistämään osatyökykyisten siirtymistä työmarkkinoille. Yhtiö palkkaa osatyökykyisiä pidempikestoisiin työsuhteisiin.

Toimiin työurien pidentämiseksi osoitetaan 22 milj. euroa 55 vuotta täyttäneiden työllisyyden edistämiseen muutosturvakoulutuksen kautta.

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteiden sekä kuntien moniammatillisen osaamiskeskustoiminnan rahoitusta jatketaan yhteensä 3,5 milj. eurolla. TE-toimistojen toimintamenoihin osoitetaan 4,8 milj. euron lisäys ja kotoutumiskoulutukseen 21,5 milj. euron lisäys ukrainalaisten työnhakijoiden palveluiden turvaamiseksi.

Pakolaiskiintiö on 1 050 henkilöä vuonna 2023. Valtion korvauksiin kotoutumisen edistämistä kohdennetaan yhteensä 4,7 milj. euroa lisäystä liittyen vuoden 2022 pakolaiskiintiön nostoon 1 500 henkilöön ja vuoden 2023 pakolaiskiintiön nostoon 1 050 henkilöön.

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

ELY-keskusten toimintamenoihin osoitetaan lisäystä 13,9 milj. euroa. Lisäys liittyy lukuisiin uusiin tehtäviin, kuten ilmastolain ja juomavesidirektiivin toimeenpanoon, CAP27-uudistuksen edellyttämään monitorointiin, luonnonsuojelulain uudistamisesta johtuviin tehtäviin, sekä pientalojen öljy- ja kaasulämmityksestä luopumisavustusten käsittelyyn. Myös ympäristöllisten lupamenettelyjen voimavaroja lisätään osana vihreän siirtymän lupamennettelyn vahvistamista.

Luonnonsuojelualueverkoston tilaa parannetaan jatkamalla Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteutusta sekä Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanoa. EU:n biodiversiteettistrategian edellyttämien kansallisten sitoumusten toimeenpano käynnistetään. Toteutetaan Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaa ja toimintaohjelmaa. Luonnonsuojelun määrärahojen lisäys hallituskauden aikana on keskimäärin 108 milj. euroa vuodessa.

Vesien suojelun tehostamisohjelmaa jatketaan tukemalla vaikuttavien ja kustannustehokkaiden vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toimeenpanoa eri tahojen yhteistyönä 24 milj. euron määrärahalta.

Ravinteiden kierrätyksen tukiin osoitetaan 32 milj. euroa tavoitteena parantaa erityisesti Suomen ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Lisäksi ravinnekierrätyksen edistämiseen bio-kaasutuotannolla kohdennetaan 4 milj. euroa. Ilmastolaissa säädetään kunnalle velvoite laatia ilmastosuunnitelma, joiden laatimisen tukeen osoitetaan 2,6 milj. euroa.

Asuminen ja yhdyskunnat

Valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi MAL-sopimuskunnille osoitetaan määräaikaista käynnistysavustuksia yhteensä enintään 39 milj. euroa. MAL-sopimusalueilla asuntotuotantoa edistetään lisäksi kunnallistekniikan rakentamisen avustuksilla, joita osoitetaan myönnettävän enintään 25 milj. euroa. Korkotukivaltuutta valtion tukemaan sosiaaliseen asuntotuotantoon osoitetaan 1 950 milj. euroa. Valtaosa valtion tukemasta

asuntotuotannosta kohdistetaan suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle. Erityisryhmien investointiavustuksiin kohdennetaan enintään 120 milj. euroa.

Valtion asuntorahastosta maksettaviin asuinrakennusten energia-avustuksiin ja matalalämpöiseen kaukolämpöön myönnettäviin avustuksiin osoitetaan yhteensä 69,1 milj. euroa. Asuinrakennusten energiatehokkuutta parantavien avustusten myöntövaltuuteen kohdennetaan n. 30 milj. euron lisäys.

Pientalojen öljy- ja kaasulämmityksestä luopumiseen osoitetaan 45,6 milj. euroa ja sähköautojen latausinfraan rakentamiseen asuinrakennusten ja työpaikkojen yhteyteen 10 milj. euroa. Kunnille myönnetään öljylämmityksestä luopumiseen 10,9 milj. euroa.

Asumisneuvontaa laajennetaan ja siihen osoitetaan 4,3 milj. euroa, josta 4 milj. euroa kohdentuisi avustuksiin.

Terveydenhuolto

Hyvinvointialueiden taloutta käsitellään kappaleessa 4.4.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toteuttamaan opiskeluterveydenhuoltoon osoitetaan valtion rahoitusta 67,5 milj. euroa. Momentin tasoon osoitetaan lisäystä 0,7 milj. euroa hoitotakuun voimaantumoon 1.9.2023 perustuen sekä 1 milj. euroa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen mielenterveyspalvelujen vahvistamiseen liittyvien valtionavustusten maksamiseen.

Lääkäri- ja lääkintähelikopterien lentotoiminnan tuottamiseen osoitetaan 36,6 milj. euron valtionavustus FinnHEMS Oy:lle. Määrärahan lisäys 3,64 milj. eurolla aiheutuu lentotoiminnan uudelleenjärjestelyistä ja uusien tukikohtien toteuttamisesta.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen osoitetaan määrärahoja vajaat 78,5 milj. euroa, joka on 40 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Rokotteiden hankintaan kohdennetaan muutoksia seuraavasti: 35,0 milj. euroa covid-19 rokotteiden lisähankintaan ja 6 milj. euroa lisäystä influenssarokotteisiin. Valtion osuuteen sairausvakuutuslaista johtuvista menoista kohdennetaan 5,3 milj. euron lisäys, koska väliaikaisia koronapoikkeuksia jatketaan vuodelle 2023 koronatutkimuksen ja -rokottamisen osalta.

Avustuksiin yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen osoitetaan 373,6 milj. euroa, joka on 11,2 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla vuoden 2023 kompensatiosta 50 milj. euroa toteutetaan purkamalla jakamattomia voittovaroja ja 64,25 milj. euroa budjettirahoitteisella kompensatiolla.

Kansallinen lapsistrategia -toiminnon perustamiseen osoitetaan 0,84 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön saatavuuden varmistaminen

Sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden ohjelmalle kohdennetaan yhteensä 2 milj. euroa.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (Jotpa) rahoittamiin hoiva-avustajakoulutuksiin osoitetaan n. 10,8 milj. euron lisäys. Määrärahalla on tarkoitus kouluttaa 1 500 uutta hoiva-avustajaa vuosina 2023–2025. Valtionosuusrahoitteiseen työvoimakoulutukseen osoitetaan 7,8 milj. euron lisäys, jonka avulla on tarkoitus kouluttaa 1 000 uutta hoiva-avustajaa vuosina 2023–2025.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenoihin kohdennetaan 5,5 milj. euroa lisäystä ukrainalaisille kohdennettaviin koulutuksiin.

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkintoihin liittyviin harjoittelukorvauksiin kohdennetaan 12 milj. euroa. Jatkossa harjoittelukorvaukset maksettaisiin valtion varoista laskennallisin perustein harjoittelun järjestäjille, kun aiemmin maksajina ovat olleet ammattikorkeakoulut.

Virkistys- ja kulttuuritoiminta

Lasten ja nuorten harrastustoimintaan osoitetaan aiempien päätösten mukaisesti 14,5 milj. euroa. Tämä ns. Suomen malli tuo lisää harrastuksia lasten ja nuorten koulupäivän yhteyteen, ja tarkoituksena on, että harrastukset valitaan koulun oppilaiden toiveita noudattaen.

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin kohdennetaan 609,5 milj. euroa, joka on 4,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Veikkaus Oy:n tuotto urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen on 404,4 milj. euroa, mikä sisältää arpajaisveron alenemisen vaikutuksen (42,4 milj. euroa). Lisäksi jakamattomia voittovaroja tuloutetaan 2 milj. euroa ja tuoton alenemaa kompensoidaan yhteensä 147,5 milj. eurolla.

Turun tuomiokirkon peruskorjaukseen osoitetaan 4,3 milj. euroa. Arkkitehtuuri- ja designmuseon hankevalmisteluun, suunnitteluun sekä toiminnan valmisteluun ja käynnistämiseen osoitetaan 0,6 milj. euroa sekä Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseosäätiön pääomitukseseen 2 milj. euroa.

Liikuntatoimen määrärahoihin kohdennetaan 155 milj. euroa, joka on 2 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Liikunnan ja huippu-urheilun edistämistä jatketaan vuonna 2023 hallitusohjelman ja liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanon mukaisesti.

Nuorisotyön määrärahoihin osoitetaan n. 78 milj. euroa, joka on 3,7 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Koulutus

Yleissivistävään koulutukseen ja varhaiskasvatukseen kohdennetaan 924 milj. euroa, joka on n. 38 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoa jatketaan. Uudistukseen kohdennetaan aiempien päätösten mukaisesti 102 milj. euroa vuodelle 2023. Ammatillisen koulutuksen rahoituspohjan vahvistamiseen osoitetaan 50 milj. euron pysyvää rahoitusta vuodesta 2023 lukien. Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen osoitetaan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 30 milj. euroa ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun 5 milj. euroa.

Suomen Akatemialle kohdennetaan tutkimushankevaltuudeksi 427,5 milj. euroa, joka sisältää EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisen 4,75 milj. euron valtuuden. Osana valtion T&K-panosten kokonaisuutta Suomen Akatemian tutkimushankevaltuudessa on 56,5 milj. euron korotus vuodesta 2023 lähtien. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan vahvistamiseen osoitetaan 5 milj. euron lisäys vuodesta 2023 lähtien. Itäisen Suomen korkeakouluihin on tarkoitus lisätä opiskelijapaikkoja vetovoima-aloille ja tutkimusinfrastruktuuria vahvistaa mm. tutkimus- ja kehittämistoimintaan lisättävällä rahoituksella. Edellä mainittuihin kokonaisuuksiin kohdennetaan yhteensä 10 milj. euroa.

Opintotukeen osoitetaan 751 milj. euroa, joka on 48 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Opiskelijan omia tulorajoja korotetaan 1.1.2023 50 prosentilla vuoden 2021 tasosta.

Varhaiskasvatuksen opettajien lisäaloituspaikkoihin kohdennetaan 6,3 milj. euroa. Rahoituksella lisätään aloituspaikkoja kertaluonteisesti yhteensä 300.

Hallitus on päättänyt lisätä 1 vuosiviikkotunnin B1-kieltä perusopetuksen kieliohjelmaan. Vuonna 2023 toteutettavaan opetussuunnitelmatyöhön varataan 1 milj. euroa.

Sosiaaliturva (mukaan lukien työeläkkeet)

Perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen, perustoimeentulotukeen ja eräisiin palveluihin kohdennetaan 4,6 mrd. euroa, joka on 155 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin asumistuen tarvearvion muutoksesta ja Kelan toimintakulujen lisäyksistä.

Hallituksen päättämä sivutoimisen opiskelun ja työttömyysetuuden yhteensovittamisen selkeyttäminen ja nykyistä laajempi opiskelun ja oman osaamisen kehittäminen työnhaun ohessa työttömyysetuutta menettämättä lisää valtion osuutta työttömyysturvamenoista 5 milj. eurolla vuonna 2023.

Sairausvakuutukseen osoitetaan 2,3 mrd. euroa, joka on 124 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu sairausvakuutuksen tarvearvion muutoksista. Sairausvakuutuksen määrärahasossa on huomioitu 1 milj. euroa valtion korvaukseen paperittomille annetun välttämättömän hoidon kustannuksiin.

Valtion maksamiin eläkkeisiin kohdennetaan yhteensä 10,6 mrd. euroa valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloilta. Eläkemenot ovat noin 0,4 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Yrittäjän työeläketulon vahvistamiseen ja tarkistamiseen osoitetaan muutoksia vuodesta 2023 alkaen. Muutosesityksellä pyritään vaikuttamaan siihen, ettei työtuloa vahvistettaisi liian alhaiseksi suhteessa yrittäjän työpanoksen arvoon. YEL-työtulon määrittäminen tapahtuisi nykyistä tarkemmin velvoittamalla eläkelaitokset tarkistamaan säännöllisesti voimassaolevien vakuutusten YEL-työtulo. Arvioidaan, että vakuutusmaksujen tuoton kasvu olisi n. 6 %, jolloin valtion osuus yrittäjän eläkemenosta pienentyisi 16,3 milj. euroa vuonna 2023.

Varautumisen kokonaisuus

Venäjän Ukrainassa aloittamaan hyökkäyssotaan liittyen kohdennetaan vuodelle 2023 yhteensä n. 2,3 mrd. euron määrärahoja vuoden 2022 tapaan. Hallitus linjasi määrärahoista pääosin jo huhtikuussa 2022 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä ja teki niiden osalta kehyspoikkeuksen. Poikkeuslausekkeen mukaiset menot katetaan kehysten ulkopuolisina menoina.

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan seurauksena, mikä edellyttää toimenpiteitä puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Tähän perustuen puolustusministeriön hallinnonalalle osoitetaan yhteensä n. 788 milj. euron määräraha (pl. arvonnlisäveromenot). Määrärahasta Puolustusvoimien toimintamenoihin osoitetaan n. 129 milj. euroa ja materiaalihankintoihin n. 656 milj. euroa.

Resurssilisäykseen sisältyy aiemmin keväällä 2021 linjattujen 35 milj. euron suuruisen säästöjen peruminen puolustusministeriön hallinnonalan osalta.

Rajavartiolaitokselle kohdennetaan 48 milj. euroa kriisinsietokyvyn ja keskeisten suorituskykyjen kehittämiseen, 163 milj. euroa uusien valvontalentokoneiden hankintaan sekä 139 milj. euroa itärajan esteen Prioriteetti 1 -vaiheen rakentamiskustannuksiin.

Kyberturvallisuushkiin varautumisen parantamiseksi kohdennetaan yhteensä n. 59 milj. euroa. Ehdotukset kohdistuvat usealle hallinnonalalle ja lukuisille eri virastoille.

Huoltovarmuutta, energiaomavaraisuutta ja puhtaita teknologioita koskevaan kokonaisuuteen osoitetaan n. 241 milj. euroa. Tällaisia toimia ovat mm. maaseutuyritysten energia-investoinnit (biokaasu), kosteikkoviljelyn tukeminen, vetyhankkeet, energiatuki, sähköautojen latausinfra tuki taloyhtiöille sekä avustukset asuinrakennusten öljy- ja kaasulämmityksestä luopumiseksi ja muihin lämmitysmuotoihin siirtymiseksi. Yksityistieavustuksilla pyritään puolestaan varmistamaan kotimaisen puun saatavuus. Lisäksi kokonaisuuteen sisältyy yhteensä 225 milj. euroa valtuuksia vuodelle 2023 energiatuen, vetyhankkeiden ja akkustrategian osalta. Näistä valtuuksista aiheutuu määräraha vaikutuksia useammalle vuodelle.

Vuoden 2022 energiahintojen nousun takia tehtyjen toimien määräraha vaikutuksiin vuodelle 2023 osoitetaan n. 15 milj. euroa. Kyse on 1.8.2022 tehdyn ylimääräisen indeksikorotuksen vaikutuksesta opintotukimenoihin, sekä määräaikaista tarkistuksista sairausvakuutuksesta maksettaviin matkakorvauksiin polttoaineen hinnan nousun johdosta.

Suomessa on 28.11.2022 mennessä jätetty 45 000 tilapäisen suojelun hakemusta. Maahanmuuton menoihin kohdennetaan poikkeuslausekkeen puitteissa n. 818 milj. euroa. Määrärahaa varataan mm. vastaanoton menoihin, asiakkaille maksettaviin tukiin, Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin, kotoutumiskorvauksiin sekä perusopetukseen, valmistavaan opetukseen ja varhaiskasvatukseen. Lisäksi määrärahaa osoitetaan mm. kotoutumiskoulutukseen, etuusmenoihin sekä oikeusministeriölle turvapaikanhakijoiden oikeusturvan ja perheen yhdistämisen menoihin. Em. menoihin liittyy suurta epävarmuutta. Määrärahatarve on riippuvainen mm. tulijoiden toteutuvasta lukumäärästä ja heidän työllistymisestään. Vaikutusta on myös sillä, kuinka moni tilapäistä suojelua saava hakee ja saa kotikunnan sen tullessa mahdolliseksi. Määrärahatarve perustuu arvioon, jonka mukaan vuonna 2022 jätettäisiin 48 000 tilapäisen suojelun hakemusta ja vuonna 2023 jätettäisiin 30 000 hakemusta. Arviota tarkennetaan tarvittaessa.

Ukrainalle annettavaan tukeen osoitetaan 30 milj. euroa, josta 10 milj. euroa katettaisiin ulkoministeriön hallinnonalan olemassa olevilla määrärahoilla. Lisäksi Ukrainan siviilipuolen materiaaliapuun kohdennetaan 5 milj. euroa.

Ostovoimaa tukevat toimet

Talousarvio sisältää useita toimenpiteitä, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi. Varhaiskasvatusmaksuja alennetaan pysyvästi 1.3.2023 alkaen. Muutos vähentää kuntien maksutuottoja 70 milj. eurolla. Lisäksi yksityisen hoidon tuen hoitolisään tulee 100 euron korotus. Molempien toimien vaikutukset kunnille kompensoidaan yhteisöveron jako-osuutta korottamalla.

Työttömyysturvan lapsikorotukseen kohdennetaan 20 prosentin sekä toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaan 10 prosentin korotus vuoden 2023 ajaksi. Opintorahan huoltajakorotukseen osoitetaan 10 euron ja lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 5 euron nosto kuukaudessa vuoden 2023 ajaksi. Edellä mainittuihin toimenpiteisiin varataan yhteensä n. 49 milj. euroa. Lääkekattoon ei tehdä vuonna 2023 indeksikorotusta, mikä lisää valtion menoja n. 8,7 milj. eurolla.

Henkilökuljetusten arvonlisävero alennetaan nolnaan tammi–huhtikuulle 2023. Tämä vähentää valtion arvonlisäverotuottoja arviolta 60 milj. eurolla.

Sähkön korkean hinnan vaikutusten lieventäminen

Sähkön korkean hinnan vaikutusten lieventämiseksi sähkön arvonlisäverokanta alennetaan 10 prosenttiin joulukuulta. Tämä vähentäisi valtion arvonlisäverotuottoja arviolta 209 milj. euroa. Lisäksi tuloverotuksessa otetaan käyttöön kotitalousvähennykseen liitettävä määräaikainen sähkövähennys. Tämän toimen vaikutus verotuottoon (kaikki veronsaajat) on arviolta 245 milj. euroa. Kohonnutta sähkön hintaa ehdotetaan kompensoitavaksi erillisellä ja väliaikaisella sähkötuella niille kotitalouksille, jotka eivät pysty hyödyntämään verotuksessa tehtävää sähkövähennystä. Sähkötukeen kohdennetaan 85 milj. euron rahoitus. Lisäksi tuen toimeenpanoon ehdotetaan Kansaneläkelaitokselle 6 milj. euron lisärahoitusta.

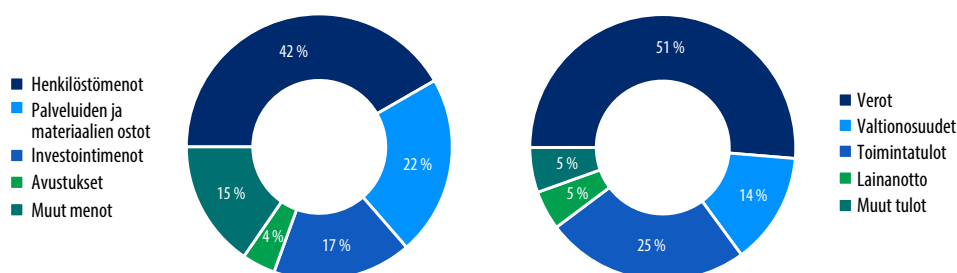
Myös yleisen asumistuen lämmitysnormiin sekä omakotitaloasujien hoitonormiin tehdään muutoksia. Eläkkeensaajan asumistuen lämmitysnormia korotetaan 1.1.2023 alkaen nykysääntelyn mukaisesti. Energianhinnan nousun vuoksi arvio korotustarpeesta on 57 %. Vastaavalla prosentilla korotetaan yleisen asumistuen lämmitysnormia ja omakotitalon hoitonormia 1.1.2023 alkaen. Arvio lisäkustannuksista vuodelle 2023 on yhteensä n. 6,3 milj. euroa.

4.3 Kuntatalous

Valtio rahoittaa kuntien toimintaa valtionapujärjestelmän kautta valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Kuntien menoihin valtio ei voi vaikuttaa suoraan, vaan ne aiheutuvat eduskunnan säätämien lakien ja kuntien omien päätösten perusteella. Kuntatalouden tilaa ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen on kuvattu tarkemmin kuntatalousohjelmassa¹ ja valtion talousarvioesityksen yleisperustelujen luvussa 10.

Vuonna 2023 kuntien ennakoitaan saavan 51 % tuloistaan omina verotuloina, 25 % toimintatuloina, 14 % valtionosuuksina ja 10 % muina tuloina (mukaan lukien lainanotto). Kuntien menoista 42 % arvioidaan kohdistuvan henkilöstömenoihin, 22 % palveluiden ja materiaalien ostoon, 17 % investointimenoihin, 4 % avustuksiin ja 15 % muihin menoihin. Kuntien tulojen ja menojen jakaamaa on havainnollistettu kuviossa 9.

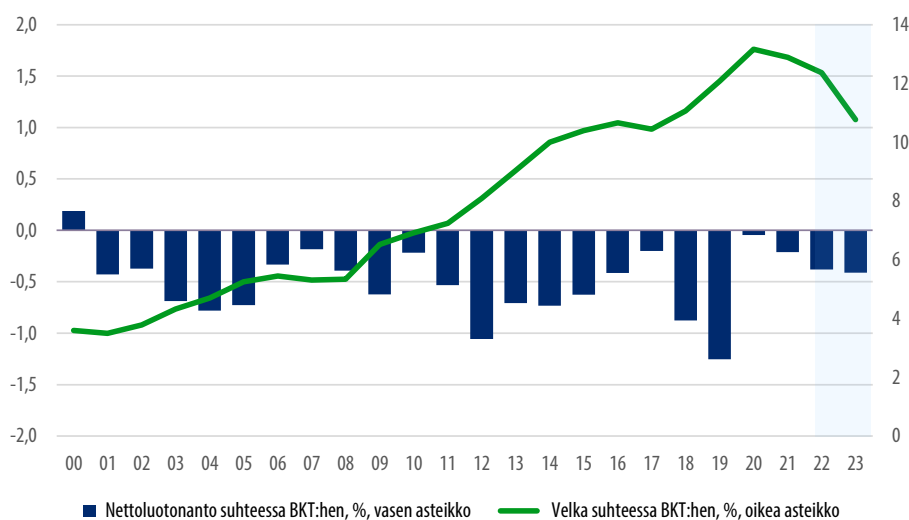
Kuvio 9. Kuntien tulojen ja menojen jakaama vuonna 2023, %. Lähde: valtiovarainministeriö

Alijäämän ja velan kehitystä on havainnollistettu kuviossa 10. Kuvioista nähdään, että kuntahallinnon nettoluotonannon arvioidaan olevan vuonna 2023 -0,4 % BKT:sta ja velan suhteessa BKT:hen noin 10,8 %. Näistä on kerrottu tarkemmin valtiovarainministeriön joulun 2022 Taloudellisen katsauksen luvussa 2.3.

1 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-232-1>

Kuvio 10. Kuntahallinnon nettoluotonannon ja velan suhde BKT:hen, %. Lähde: Tilastokeskus, valtiovarainministeriö

Kuntien valtionavut ovat noin 5,4 mrd. euroa vuonna 2023. Tästä laskennalliset valtionosuudet ovat noin 4,0 mrd. euroa, kuntien veromenetysten korvaukset noin 0,9 mrd. euroa ja muut valtionavut noin 0,5 mrd. euroa. Valtionapujen taso alenee huomattavasti, nettomääräisesti noin 7,6 mrd. eurolla. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksista ja verotulomenetysten korvauksista siirretään 70 prosenttia hyvinvointialueiden rahoitukseen, ja lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonalan valtionavustukset kohdistuvat jatkossa pääosin hyvinvointialueille. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionosuudet sen sijaan kasvavat hieman. Indeksikorotus lisää peruspalvelujen valtionosuutta 89 milj. euroa ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kuntien valtionosuuksia 29 milj. eurolla.

Valtionosuuksien mitoituksessa otetaan huomioon kuntien tehtävien ja velvoitteiden muutokset. Uusia toimia vuonna 2023 ovat muun muassa sitouttavan kouluyhteistyön malli (3,3 milj. euroa) ja juomavesidirektiiviin liittyvät valvontatehtävät. Osana hallituksen päättämiä uudelleenkohdennuksia peruspalvelujen valtionosuuksien tasoa alennetaan pysyvästi 33 milj. euroa vuonna 2023.

Tilapäisen suojelun piirissä olevien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen valmistavan opetuksen kustannuksiin osoitetaan lisärahoitusta.

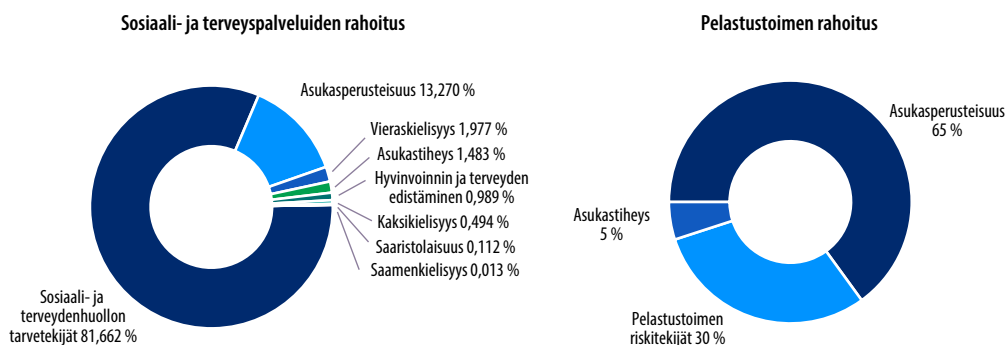
Valtion toimenpiteiden nettovaikutus kuntatalouteen on lähellä neutraalia vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Hallitusohjelman mukaiset tehtävien ja

velvoitteiden lisäykset on tehty pääosin jo aikaisempina vuosina, ja osa määräaikaisista lisäyksistä valtionavustuksiin puolestaan päättyy vuoden 2022 lopussa. Valtion päätöspäätökset lisäävät kuntien menoja kaikkiaan noin 700 milj. eurolla vuoden 2023 tasolla vaalikauden alusta laskien. Kuntien tuloja päätökset puolestaan lisäävät kaikkiaan noin 600 milj. eurolla vuoden 2023 tasolla. Osa vuoden 2023 toimista on määräaikaisia liittyen muun muassa Ukrainasta tulleiden auttamiseen.

4.4 Hyvinvointialuetalous

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirto ja rahoitusjärjestelmää koskevat muutokset toteutuvat 1.1.2023. Hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on yhteensä n. 22,5 mrd. euroa vuonna 2023. Hyvinvointialueet rahoittavat toimintansa pääosin valtion rahoituksella, eikä niillä ole verotusoikeutta. Hyvinvointialueiden valtion rahoituksen määräytymistä on havainnollistettu kuviossa 11.

Kuvio 11. Hyvinvointialueiden rahoituksen määräytymistekijät, %. Lähde: valtiovarainministeriö.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 37 § mukaisesti hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet n. 1,9 mrd. euroa maksettiin jo vuoden 2022 joulukuussa. Vuonna 2023 maksettava osuus tulee olemaan n. 20,6 mrd. euroa.

Hyvinvointialueiden rahoitus muodostuu pääasiallisesti siirroista, jotka tehdään kuntien peruspalvelujen valtionosuuden (n. 5,36 mrd. euroa) ja kuntien verotulomenetysten korvausten (n. 1,94 mrd. euroa) momenteilta sekä lisäyksestä, joka vastaa valtion tuloverojen sekä yhteisöveron tuoton kasvua uudistuksen veroperustemuutosten seurauksena.

Rahoituksen siirto kuntien verotuloista on n. 13,93 mrd. euroa, josta kunnallisveron osuus on n. 13,11 mrd. euroa ja yhteisöveron n. 0,82 mrd. euroa vuoden 2022 tasossa.

Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus vuonna 2023 on 3,52 % (noin 756 milj. euroa). Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvun kustannusarvion arvioidaan olevan noin 253 milj. euroa vuodelle 2023. Palvelutarpeen kasvuarviossa on huomioitu hyvinvointialueiden rahoituslain mukainen erillinen 0,2 prosenttiyksikön korotus johtuen muun muassa siirtymävaiheen kustannuksista.

Lakisääteliset uudistukset ja tehtävämuutokset, kuten perusterveydenhuollon seitsemän päivän hoitotakuun vaiheittainen tiukentaminen ja hoivahenkilöstön vähimmäishenkilöstömitoituksen kiristyminen sekä kotihoidon kehittäminen vaikuttavat hyvinvointialueiden rahoitukseen n. 250 milj. eurolla vuonna 2023.

Hyvinvointialueille osoitetaan valtionavustuksia yhteensä noin 464 milj. euroa vuonna 2023. Merkittävin yksittäinen avustuskokonaisuus (110 milj. euroa) liittyy Suomen kestävän kasvun ohjelman toimenpiteisiin, josta hyvinvointialueille kohdistuu noin 100 milj. euroa². Toinen merkittävä kokonaisuus, yhteensä 108 milj. euroa, on valtion korvaus sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen. Lisäksi lapsibudjetoinnin pilotointiin hyvinvointialueilla osoitetaan 340 000 euroa.

Hyvinvointialueiden lakisäätelisen rahoituksen lisäksi yksittäisen hyvinvointialueen tulee saada valtiolta rahoitusta sosiaali- ja terveystalouden palvelujen sekä pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi tilanteessa, jossa rahoituksen riittämätön taso vaarantaa toiminnan. Hyvinvointialueiden mahdollista lisärahoitusta varten talousarvioon perustetaan erillinen arviomäärärahamomentti.

4.5 Yhteenveto Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta vuoden 2023 talousarviossa

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa, jolla tuetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua. Kestävän kasvun ohjelman kansallisesti linjatut yleiset tavoitteet

---

² <https://stm.fi/-/hyvinvointialueille-valtionavustusta-sote-palveluiden-saatavuuden-ja-jatkuvuuden-lisaamiseen>

ovat: kasvihuonekaasupäästöjen vähenemä, tuottavuuskasvu, työllisyysasteen nosto, hoitoon pääsyn nopeuttaminen ja tasa-arvon edistyminen.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen hyödyntämiseksi Suomi toimitti 27.5.2021 Euroopan komissiolle kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman (RRP), joka on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Komissio antoi 14.10.2021 arvionsa Suomen suunnitelmasta ja täytäntöönpanopäätös hyväksyttiin EU-neuvostossa lokakuussa 2021. Suomen toimittamassa suunnitelmassa investointiehdotusten yhteissumma oli yhteensä 2,084 mrd. euroa, minkä lisäksi myöhemmin toimitettiin komissiolle 10 milj. euron lisäys suunnitelmaan valvonta- ja tarkastuskustannuksiin liittyen.

Kesäkuussa 2022 ilmoitettiin Suomen lopullinen saanto EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen avustuksista. Suomen saanto pieneni n. 1,823 mrd. euroon, koska Suomen talous on kehittynyt ennustettua paremmin. Kestävän kasvun ministerityöryhmä linjasi kesäkuussa 2022 Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman päivittämisestä siten, että se vastaa Suomen lopullista saantoa säilyttäen vihreän siirtymän 50 % ja digitaalisen muutoksen 20 % osuudet.

Suomessa elpymis- ja palautumissuunnitelman päivityksen hyväksyy valtioneuvosto. Sen jälkeen komissio arvioi suunnitelman päivityksen, ja lopullisesti päivityksen hyväksyy EU:n neuvosto. Maksatukset EU:sta Suomen valtiolle tulevat perustumaan kansallisen suunnitelman etenemiseen ja siinä esitettyjen välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamiseen.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman avustukset ajoittuvat etenkin vuosille 2022 ja 2023. Vuoden 2023 talousarvioon sisältyy 561 milj. euroa elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyviä menoja. Tuloarvio EU:lta saatavien maksatusten osalta on 391 milj. euroa vuonna 2023.

Elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää neljä niin sanottua pilaria:

- **Pilari 1:** Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa
- **Pilari 2:** Digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistetaan tuottavuutta ja tuodaan palvelut kaikkien saataville
- **Pilari 3:** Työllisyysasteen ja osaamistason nostaminen kestävän kasvun vauhdittamiseksi
- **Pilari 4:** Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyviä määrärahoja eri hallinnonaloilla

Ulkoministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 1,0 milj. euroa Virtual Finland -palvelu-
alustan rahoitukseen.

Sisäministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 3,8 milj. euroa maailmanluokan
automaatiota hyödyntävä digitaalinen infrastruktuuri osaajien maahanmuuton tueksi
-investointikokonaisuuteen.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalle kohdennetaan mm. 1,5 milj. euroa lupaviranomais-
menoihin osana uuden energiateknologian investointeja, 1,5 milj. euroa Valtiokonttorin
toimintamenoihin elpymis- ja palautumissuunnitelman valvontaan ja seurantaan sekä
1,5 milj. euroa työkyvyn tutkimus- ja kehittämishankkeiden menoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle osoitetaan 1,0 milj. euroa jatkuvan oppi-
misen palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän digitalisaatio-ohjelman kehittämiseen sekä
12,35 milj. euroa jatkuvan oppimisen uudistamiseen. Suomen Akatemialle avainalojen
vauhdittamiseen ja osaamisen vahvistamiseen sekä kansallisiin ja paikallisiin tutkimus-
infrastruktuureihin yhteensä 26 milj. euroa sekä Suomen Akatemialle 4,75 milj. euroa
tutkimusmäärärahavaltuutta vuodelle 2023. Lisäksi 9 milj. euroa kohdennetaan kulttuurin
ja luovien alojen tuotanto- ja toimintamallien kehittämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 2 milj. euroa huoneisto-
tietojärjestelmän kehittämiseen ja 1,5 milj. euroa vesiosaamisen kasvu- ja vientiohjelmalle
sekä 3 milj. euroa maankäyttösektorin ilmastokestäviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle kohdennetaan digiratahankkeen kehitys-
ja verifiointivaiheeseen 6 milj. euroa. Lisäksi hankkeelle osoitetaan kansallista rahoitusta
6 milj. euroa. Viestintäverkkojen laadun ja saatavuuden parantamiseen osoitetaan n.
17 milj. euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kohdentuu EU:n elpymis- ja palautumissuun-
nitelman toimeenpanoon liittyen yhteensä 331 milj. euroa määrärahoja ja 51 milj. euroa
valtuutta. Energiatuen valtuudeksi osoitetaan 283 milj. euroa, josta 30 milj. euroa on
EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitusta kohdistuen investointeihin uuteen
energiateknologiaan. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen osoite-
taan Business Finlandille 470 milj. euron valtuutta, josta 20,82 milj. euroa on varattu EU:n
elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpanoon kohdistuen mm. tukeen luoville
aloille sekä tukiohjelmalle kiinteistö- ja rakentamisalan ilmastohaasteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle osoitetaan lisäksi 2 milj. euroa Työkanava
Oy:n pääomittamiseen ja 7 milj. euroa pohjoismaisen työvoimapalvelumallin

digitalisaatiohankkeelle. Lisäksi useammalle työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan virastolle myönnetään rahoitusta suunnitelman eri investointien valmisteluihin ja tehokkaaseen toimenpanoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle osoitetaan 110 milj. euroa sosiaali- ja terveydenhuollon hoito-, kuntoutus- ja palvelueläinpurkuun sekä hoitoon pääsyn nopeuttamiseen. Lisäksi työkyvyn tuen palveluihin sekä mielenterveyttä ja työkykyä vahvistaviin toimiin kohdennetaan ko. rahoitusta 8 milj. euroa.

Ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdennetaan mm. 5 milj. euroa peltojen kipsikäsitelyyn ja 1 milj. euroa ravinteiden kierrätykseen sekä 2 milj. euroa vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelmalle.

5 Yhteenveto

Tässä julkaisussa on tarkasteltu valtion talousarviota vuodelle 2023.

Pääministeri Marinin hallituksen talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeaa työllisyyttä ja kestävästä julkisesta taloudesta. Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä sekä taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä. Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienenevät, ja Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdante-tilanteen edellyttämällä tavalla. Koronakriisistä toipumisen jälkeen maailmantalouden näkymät ovat synkentyneet Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan, nopean inflaation sekä energiakriisin takia. Talousarvio sisältää vuoteen 2023 kohdistuen toimia, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi sekä toimia, joilla pyritään lieventämään sähkön korkean hinnan vaikutuksia.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset ulottuvat Suomen julkiseen talouteen myös turvallisuusympäristön muutoksen vaatiman varautumisen kautta. Näihin toimiin kohdennetaan kehyksen poikkeuslausekkeen puitteissa vuonna 2023 n. 2,3 mrd. euron menolisäykset.

Vuoden 2023 talousarvion määrärahat ovat 81,3 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoitaan noin 8,3 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 156 mrd. euroon. Menotaso nousee vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna 16,4 mrd. eurolla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuen. Vuoden 2023 talousarvio tullaan päivittämään myös www.tutkibudjettia.fi -sivustolle, jossa budjettia voi tarkastella visuaalisesti eri näkökulmista.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-229-1 (pdf)

Tammikuu 2023